
Π Ο Ι Κ Ι Α Α.

Ἐπιτομὴ ἕκ τινος ῥωμαϊκοῦ περὶ ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν βιβλίου, ἐκδοθέντος τὸ ἔτος 1560.

Τὰ εἰς κοινὴν ἀνάγνωσιν ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα, ἐλήφθησαν κατ' ἐπιτομὴν ἕκ τινος συγγράμματος, φέροντος τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· *Sacrarium Caeremoniarum, sive rituum ecclesiasticorum sanctae romanae Ecclesiae libri tres. Post omnes omnium editiones summa denuo vigilantia recogniti. Universis ecclesiasticis non tam jucundi, quam utiles et necessarii. Romae, typis Valerii Dorici 1560. Cum privilegio.* [τουτέστιν Ἱερὸν ἄδυτον τῶν τελετῶν, ἦτοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐθίμων τῆς ἁγίας ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας βιβλία τρία, μετὰ πάσας τὰς γενομένας ἐκδόσεις νεωστὶ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ἐπιθεωρηθέντα· εἰς σύμπαντας τοὺς ἐκκλησιαστικούς ὄχι φασάυτον τερπνὰ, ὅσον ὠφέλιμα καὶ ἀναγκαῖα. Ἐν Ῥώμῃ, διὰ τῶν τίπων Οὐαλερίου Δωρικοῦ 1560. μετὰ προνομίου.] Ἐντεῦθεν ἔχει ἄρα τὸ σύγγραμμα τοῦτο κῦρος, καὶ δὲν πρέπει παντάπασιν νὰ ἀμφιβάλλωμεν, μὴ δὲν ἦναι γνήσιον ῥωμαϊκόν. Θέλει δὲ γίνοιε γνωστὸν ἐκ ταύτης τῆς ἐπιτομῆς, πόσον ἡ Ῥώμη καὶ τότε, καθ' ὃν καιρὸν διεσείσθη μεγάλως τὴν οἰκοδομὴν αὐτῆς ὑπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ κατέπεσεν ἐν μέρει ἡ λεγομένη πέτρα τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὄχι μόνον δὲν παρέλειψε κατὰ μηδὲν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀλαζονείαν, ἀλλ' ἐσπούδασε μάλιστα νὰ καταδείξῃ αὐτὴν πρόδηλον. Ἐπέχομεν δὲ τοῦ νὰ σημειώσωμεν πάσας δῆποτε παρατηρήσεις, ἀφίνοντες ταύτας εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοὺς.

Περὶ τῆς στέψεως.

Ὁ πάπας, ἅμα ἐκλεχθεὶς, ἀπέρχεται κατὰ συνήθη τάξιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου· διάκονοι ἐκ τῆς τάξεως τῶν καρδινάλιων βαστάζουν τὸ κράσπεδον τοῦ μανδύου· τὸ ἐπίσυρμα ὅμως αὐτοῦ ὀφείλει νὰ κρατῆ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν λαϊκῶν, καὶ ἂν ἤθελεν εἰσθαλιοῦτος αὐτοκράτωρ ἢ βασιλεὺς· τὴν οὐρανοειδῆ ἀψίδα φέρουν ὀκτὼ πρέσβεις. [βιβλ. ἀ σελ. 13. στήλ. 1.]

Περὶ τῆς τραπέζης μετὰ τὴν στέψιν.

Ὅταν εἰς τὴν στέψιν ἦναι παρῶν ὁ αὐτοκράτωρ, παρασκευάζεται δι' αὐτὸν ἕδρα ἐκ δεξιῶν τοῦ πάπα, καὶ ὑψηλῆ τις τράπεζα, παρὰ τὴν ὁποίαν κάθηται μόνος· ἂν δὲ ἦναι παρῶν βασιλεὺς, παρασκευάζεται δι' αὐτὸν κυλικεῖον, ὀλίγον τι ἀπέχον τῆς τραπέζης τοῦ αὐτοκράτορος· δὲν ἔχει δὲ ὁ βασιλεὺς ἰδιαιτέραν ἕδραν, ἀλλὰ πρέπει νὰ καθίσῃ μετὰ τὸν πρῶτον ἐκ τῆς τάξεως τῶν καρδινάλιων ἐπίσκοπον. Τὸν πάπαν διακονοῦν εἰς τὴν τράπεζαν οἱ ἐπίσημότατοι τῶν λαϊκῶν, καὶ ἂν ἤθελαν εἰσθαλιοῦτοι ἀδελφοὶ ἢ παῖδες τῶν βασιλέων, μάλιστα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν βασιλέων. [σελ. 19.] Τὸν πάπαν Βονιφάτιον τὸν ἡ. διηκόνουν οἱ βασιλεῖς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Σικελίας. Ὅταν ὁ πάπας, ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καθήμενος, νίπτῃ τὰς χεῖρας, ὅλοι οἱ συνδιαιτυμόνες ἴστανται πρὸ αὐτοῦ, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἢ ὁ βασιλεὺς χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὸ ὕδωρ πρὸς νίψιν. Ἐν καιρῷ δὲ τῆς χειρονιψίας ταύτης ὅλοι μὲν οἱ λαϊκοὶ ὀφείλουν νὰ γονυκλιτῶσι, μόνοι δὲ οἱ καρδινάλιοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ ὀρθοστατῶσιν ἀσκεπεῖς. Ἀφοῦ δὲ νίψῃ ὁ πάπας τὰς χεῖρας, ἐπιτρέπεται καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ νίψῃ τὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἰστάμενος, καὶ ἐφεξῆς ἔπειτα εἰς τοὺς καρδινάλιους, φοροῦντας τὰ καλύμματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῷ οἱ ἄλλοι νίπτον-

ται ἀσκεπεῖς. — Εἰς τὸ κάθισμα δὲ φυλάσσεται ἡ ἑξῆς τάξις· ὁ πάπας κάθηται εἰς τὸ μέσον· ἐκ δεξιῶν, ὁ αὐτοκράτωρ, ἂν ἦναι παρῶν· ἄλλως δὲ, ὁ πρῶτος ἐκ τῆς τάξεως τῶν καρδινάλιων ἐπίσκοπος· ἔπειτα, ὁ βασιλεὺς· ἂν δὲ παρευρίσκωνται πολλοὶ βασιλεῖς, διαμοιράζονται μετὰ τῶν καρδινάλιων οὕτως, ὥστε πρῶτος μὲν κάθηται ὁ καρδινάλιος, δεύτερος δὲ ὁ βασιλεὺς. Ὁ πρωτότοκος δὲ τοῦ βασιλέως, καθὼ διάδοχος τοῦ θρόνου, ἔχει τὴν χάριν νὰ κάθηται μετὰ τὸν ἐκ τῆς τάξεως τῶν καρδινάλιων ἱερέα, οὐδέποτε δὲ πλησίον τῶν καρδινάλιων, οἵτινες εἶναι ἐπίσκοποι. Σημείωσε δὲ, ὅτι τὰ περὶ τῆς χειρονομίας ρηθέντα ἰσχύουν μόνον ἐπὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὄχι ἐπὶ τοῦ τῶν Ἑλλήνων, διότι τοῦτον μεταχειρίζονται ὡς βασιλέα. [σελ. 19 καὶ 20.] Τὸ πρῶτον ὄψον φέρει ὁ αὐτοκράτωρ ἢ ὁ βασιλεὺς· τὸ δεύτερον δὲ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἐφεξῆς, καὶ οὕτω κάθηνται ἔπειτα εἰς τὸν προσδιορισθέντα εἰς αὐτοὺς τόπον. "Ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, ἢ ὁ βασιλεὺς φέρει τὰ ἐδέσματα ἔξω τῆς θύρας τοῦ τραπεζῶνος· οἱ δὲ ὑποδεέστεροι ἡγεμόνες παραλαμβάνουν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ μαγειρείου, καὶ τὰ φέρουν εἰς τὴν τράπεζαν. Οἱ ἐστεμμένοι δὲ οὕτοι ὑπηρέται παραπέμπονται μέχρι τῆς τραπέζης ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου, κρατοῦντος εἰς τὴν χεῖρα ῥάβδου. [αὐτόθι.] Εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ πάπα εἰς οὐδεμίαν γυναῖκα, μήτε εἰς τὴν αὐτοκρατόρισσαν ἢ βασίλισσαν, συγχωρεῖται νὰ φάγη, ἀλλὰ μήτε εἰς συγγενῆ τινα τοῦ πάπα. [αὐτόθι.] Ὄταν ὁ πάπας πίνῃ, κλίνουν συνήθως ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τὰ γόνατα. [αὐτόθι.] Εἰς δὲ τὴν τράπεζαν τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ἰ. ἡ γονυκλισία ἐγένετο ἀδιαλείπτως.

Περὶ τῆς ἐλεύσεως καὶ σέψεως τοῦ νέου
ῥωμαϊκοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ νέος ῥωμαϊκὸς βασιλεὺς, μέλλων δὲ ν' ἀναγορευθῆ αὐτοκράτωρ, ἀναγγέλλει τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ὑψιστον πάπαν διὰ τῶν πρέσβεων, καθυποβάλλει εἰς αὐτὸν τὸ ψήφισμα τῆς ἐκλογῆς, μαρτυρεῖ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸ νικῶν αὐτοῦ σέβας, καθικετεύει τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν χάριν τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας, καθυποχρεοῖ ἑαυτὸν εἰς πάντα δήποτε ὄρκον τῆς εὐπειθείας πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τελευταῖον ζητεῖ ταπεινῶς τὴν χρίσιν, τὸν προβιβασμὸν, καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Οἱ δὲ πάπαι, θεωρήσαντες τὸ ψήφισμα τῆς ἐκλογῆς, καὶ εἰς ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο συγκληθέν συνέδριον ἐξετάσαντες ἀποχρώντως τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ ἐκλεχθέντος, παραδέχονται τὸν βασιλέα ὡς πνευματικὸν τέκνον τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, βεβαιοῦν αὐτὸν, ὅτι θέλει ἔχει τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν χάριν αὐτῶν, καὶ κηρύσσουν, ὅτι εἶναι ἰκανὸς νὰ παραλάβῃ παρὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὴν χρίσιν, τὸν προβιβασμὸν, καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Οὕτως ἔγεινεν εἰς τὴν στέφιν Καρόλου τοῦ δ'. καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βενσέλου, εἰς τὴν στέφιν Ἐρρίκου τοῦ ζ., Ἀλβρέχτου, καὶ Ῥουδόλφου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. (αὐτόθι, σελ. 21.)

Ὁ ὄρκος τοῦ ῥωμαϊκοῦ βασιλέως.

“ Εἰς τὸν ἀγιώτατον κύριον κύριον ἡμῶν (δεῖνα), τὸν κατὰ θεῖαν πρόνοιαν πάπαν (δεῖνα), ὑπόσχομαι ἐγὼ ὁ ῥωμαϊκὸς βασιλεὺς, καὶ ὀρκίζομαι εἰς τὸν Πατέρα, Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ εἰς τὸ ξύλον τοῦ ζωοποιοῦ σαυροῦ, καὶ εἰς τὰ λείψανα τῶν ἀγίων, ὅτι, ἂν κατ' ἄδειαν τοῦ Κυρίου (τουτέστι τοῦ πάπα) ἔλθω εἰς τὴν Ῥώμην, θέλῃ τιμήσει τὴν ἀγίαν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ

τὴν Αὐτοῦ ἀγιότητα, τὸν ἄρχοντα αὐτῆς, καθ' ὅλας μου τὰς δυνάμεις, καὶ οὐδέποτε θέλω ἐπιτρέψει, ὥστε, ἐμοῦ θέλοντος, ἢ προαιρουμένου, ἢ συναινούντος, νὰ γείνη ἀδικία τις ἢ προσβολὴ ἢ εἰς τὴν ζώην, ἢ εἰς τι μέλος, ἢ εἰς τὴν τιμὴν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπολαύει· εἰς τὴν Ῥώμην δὲν θέλω ἐκδώσει διάταγμα, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὴν Αὐτοῦ ἀγιότητα, ἢ τοὺς Ῥωμαίους· καὶ, ἥτις δῆποτε κληρουχία τοῦ ἁγίου Πέτρου ἤθελε πέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, θέλω τὴν ἀποδώσει εἰς τὴν Αὐτοῦ ἀγιότητα, καὶ θέλω προτρέψει τὸν ἐν Ἰταλίᾳ ἑπαρχόν μου, καὶ ἐξορκίσει αὐτὸν νὰ συνεργῆ μετὰ τῆς Αὐτοῦ ἀγιότητος εἰς τὴν υπεράσπισιν τῆς κληρουχίας τοῦ ἁγίου Πέτρου καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις. Εἴη μοι ὁ Θεὸς βοηθὸς, καὶ τὰ ἱερά ταῦτα τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλια.” (σελ. 22.)

Τὸν ὄρκον τοῦτον ὤμοσεν ὁ αὐτοκράτωρ Φρεδερίκος ὁ γ'. εἰς τὴν Σιένην ἐνώπιον τοῦ παπικοῦ πρέσβεως τὸ ἔτος 1451.

Περὶ τοῦ ἀσπασμοῦ τοῦ ποδὸς τοῦ πάπα, τὸν ὁποῖον ἀσπάζεται ὁ αὐτοκράτωρ.

Ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Πέτρου ἰδρύεται θρόνος, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἀναβαίνει ὁ πάπας, ἐνδεδυμένος πολύτιμον μανδύαν, καὶ φορῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λιθοκύλλητον μίτραν. Περὶ τὸν θρόνον παρασκευάζονται καθέδραι διὰ τοὺς καρδινάλιους καὶ ἄλλους ἀρχιερεῖς. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἅμα προσβλέψας τὸν πάπαν, ἀσκεπῆς τὴν κεφαλὴν καταβαίνει ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ κλίνει τὸ γόνυ μέχρι ἐδάφους· πλησιάσας δὲ πρὸς τὰς βαθμίδας, κλίνει καὶ τὰ δύο γόνατα, καὶ γονυκλιτῶς οὕτως ἀναβαίνει τὰς βαθμίδας μέχρι τῶν ποδῶν τῆς Αὐτοῦ παπικῆς ἀγιότητος, τοὺς ὁποῖους ἀσπάζεται εὐσεβῶς διὰ τὸ πρὸς τὸν Σωτῆρα σέβας (α). Ὁ πάπας προσμειδιᾷ τὸν

(α) Πρὸς τὸν Σωτῆρα, ὅστις ἔμπτε τῶν ἄλλων τοὺς πόδας,

αυτοκράτορα, καὶ φιλεῖται ὑπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὸ στόμα· ἔπειτα γονυκλιτεῖ πάλιν ὁ αυτοκράτωρ, καὶ ἀποθέτει παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πάπα ποσότητά τινα χρυσῶν νομισμάτων, ἐκφράζων εὐχαριστίας διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθεῖσαν τιμὴν (!!). ὁ τύπος τῆς εὐχαριστίας μένει εἰς τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ ἐλεύθερος. Ὁ δὲ πάπας ἐγείρει αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ περιπτύσσεται αὐτὸν, ζητῶν λοιουτοτρόπως νὰ δεῖξη τὴν ὁποίαν φέρει πρὸς αὐτὸν ἐξαίρετον ἀγάπην. Ἐνῶ δὲ ὁ αυτοκράτωρ ἴσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ πάπα, ἡ αυτοκρατορία ἀσπάζεται τῆς Αὐτοῦ ἀγιότητος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· οἱ βασιλεῖς ἀσπάζονται καὶ τὸ στόμα, ἀλλ' οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἡγεμόνες μόνον τὸν πόδα. (σελ. 22.) Εἰς τὴν αυτοκρατορίσσαν εὐχεται ὁ πάπας νὰ λάβῃ τὸ δεύτερον στέμμα μετὰ τὴν Θεοτόκον παρθένον. Ἀφοῦ δὲ ἴστεφθῆ, ἀσπάζεται τοὺς πόδας τοῦ Πάπα, φοροῦσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ στέμμα. Προσφέρει δὲ καὶ αὐτὴ εἰς τὸν πάπαν κατὰ προαίρεσιν χρυσᾶ νομίσματα, καὶ ἔπειτα, ὅταν θέλῃ νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὡς ἐξάπαντος πρέπει, γονυπετεῖ ἐπὶ τῆς βαθμίδος τοῦ θυσιαστηρίου μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς μεταλήψεως χωρὶς τοῦ στέμματος, καὶ, ἀφοῦ πρῶτον μεταλάβῃ ἐπὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ θρόνου ὁ πάπας, φέρεται χωρὶς τοῦ στέμματος πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἠσπᾶσθη, τὴν ἰγιάν κοινωνίαν.

Πομπή τοῦ πάπα καὶ τοῦ αυτοκράτορος διὰ τῆς πόλεως Ῥώμης.

Ὁ αυτοκράτωρ, φορῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ στέμμα, καὶ κρατῶν εἰς μὲν τὴν μίαν χεῖρα τὸ σκήπτρον, εἰς δὲ τὴν ἄλλην, τὴν χρυσὴν σφαῖραν, παρακολουθεῖ τὸν πάπαν, καὶ, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν βαθμίδα τῆς ἐκκλη-

---

ἵσταντι ἦλθε νὰ διακονήσῃ, ὅχι νὰ διακονηθῆ. Ἄς μὲ συγχωρηθῆ ἡ μόνη αὕτη παρέκβασις.

σίας, δίδει τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν σφαῖραν εἰς τινα τῶν οὐκείων αὐτοῦ, καὶ κρατεῖ εἰς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ ὁποίου τὸν τόπον ἐπέχει ἐπὶ τῆς γῆς ὁ πάπας, τὸν ἀναβολέα τοῦ παπικοῦ ἵππου, μεχριστοῦ ἀναβῆ ὁ πάπας ἐπ' αὐτὸν, ὀδηγῶν ἔπειτα ἐκ τοῦ χαλινοῦ ὀλίγα τινα βήματα εἰς τὰ πρόσω τὸν παπικὸν ἵππον. Ὁ δὲ πάπας ὀφείλει νὰ προσποιηθῆ, ὅτι ἀποδοκιμάζει τὴν ταπεινωτικὴν ταύτην ἐργασίαν, ἀλλ' ὕστερον κάμνει εἰς αὐτὸν διὰ λόγου τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἀποδέχεται τὴν τιμὴν ταύτην ὄχι δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἐκείνον, τοῦ ὁποίου ἐπέχει τὸν τόπον· ἀναβαίνει δὲ τελευταῖον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ ἐλαύνει ἔφιππος ἐξ ἀριστερῶν τοῦ πάπα ὑπὸ τὴν αὐτὴν οὐρανοσειδῆ ἀψίδα, τὴν ὁποίαν βαστάζουν οἱ ἔξοχοι τῶν ἡγεμόνων. (σελ. 27.)

Περὶ τῆς τριστεφοῦς μίτρας.

Ἡ τριστεφῆς μίτρα, τὴν ὁποίαν φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ πάπας, ὀνομάζεται βασιλείον, καὶ σημαίνει τὴν ὑπερτάτην ἱερατικὴν καὶ αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν· φορεῖ δὲ αὐτὴν κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ὅταν ἔρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, αὐδέποτε δὲ, ὅταν ἱερουργῆ· (σελ. 133.)

Ἡ ἐκλογὴ καὶ ὁ ὄρκος νέου ἡγεμόνου.

Ὁ μέλλων νὰ ἐκλεχθῆ ἡγεμὸν, ἔρχεται εἰς τὸ οἶκημα τοῦ πάπα φέρων χρυσοῦν μανδύαν, ποδήρη, καὶ κατὰ τὸν δεξιὸν ὄμων ἀνοικτὸν, καὶ, ὅταν ὁ πάπας ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν βαστάζει τὸ ἐπίσυρμα, τοῦ μανδύου αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν κάθηται παρὶ τοὺς πόδας τοῦ πάπα, ὅστις προβιβάζει αὐτὸν ἰππότην τοῦ ἀγίου Πέτρου, καὶ ἂν ἤθελεν εἶσθαι ἤδη ἰππότης· γονυκλιτήσας δὲ ἔπειτα, ὀρκίζεται τὸν ἑξῆς ὄρκον· „Ἐγὼ [δεῖνα], κατὰ συγκατάνευσιν τοῦ Κυρίου, μέλλων ἡγεμὸν, ὑπόσχομαι, ὁμολογῶ, καὶ ὀρκίζομαι εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἅγιον Πέτρον, ὅτι θέλω

σέβεσθαι τὴν ἁγιωτάτην ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ πείθεσθαι εἰς αὐτὴν, καὶ εἰς σὲ τὸν κύριόν μου, κύριον [δεῖνα] καὶ εἰς τοὺς νομίμους σου διαδόχους, καὶ οὐδέποτε θέλω παύσει νὰ σε βοηθῶ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς ὅλας σου τὰς ὑποθέσεις, καὶ νὰ προσατεύω καὶ νὰ διατηρῶ διὰ τῆς θείας ἀντιλήψεως τὰ κτήματα, τοὺς ἀγροὺς, καὶ τὰ δίκαιά σου. Περὶ δὲ τῆς ἡγεμονικῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν θέλω λάβει σήμερον παρὰ σοῦ, ὑπόσχομαι, εὐγνωμονῶν διὰ τὴν μεγάλην ταύτην χάριν, νὰ πέμπω πρὸς σὲ καὶ τοὺς διαδόχους σου κατ' ἔτος, τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, λευκὸν καὶ λαμπρῶς κεκοσμημένον ἵππον. Εἶπ' μοι ὁ Θεὸς βοηθὸς κ.τ.λ." Μετὰ τὸν ἕρκον τοῦτον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν (ὡς πρότερον ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ βασιλεὺς) γίνεται ἄμεσος τιμαριώτης τοῦ πάπα, ἐπιθέτει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁ πάπας τὸν ἡγεμονικὸν πῖλον, καὶ ἐγχειρίζει εἰς αὐτὸν τὸ σκῆπτρον· ὁ δὲ ἡγεμὼν, φορῶν τὸν πῖλον, καὶ κρατῶν τὸ σκῆπτρον, ὁφείλει νὰ πέσῃ εἰς τὰ γόνατα, καὶ ν' ἀσπασθῇ τοὺς πόδας τοῦ πάπα· ἔπειτα ἀναστὰς, φέρεται ὑπὸ δύο νέων καρδιναλίων εἰς τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ τόπον, ὅστις εἶναι προσδιωρισμένος πλησίον τῶν δύο τελευταίων ἐκ τῆς τάξεως τῶν καρδιναλίων διακόνων. — Τὸ βιβλίον σημειοῖ πρὸς τούτοις, ὅτι δὲν ἀρμόζει ν' ἀσπάζωνται οἱ καρδιναλίοι τὸν ἡγεμόνα, διότι δὲν εἶναι ἴσος μετ' αὐτῶν.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ ξίφους κατὰ τὴν παραμονὴν
τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γεννήσεως.

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐορτῆς τῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενεθλίων τὴν νύκτα συνεθίζουσι οἱ πάπαι νὰ δίδωσιν ἢ νὰ σέλῳσι πρὸς τινα τῶν μεγάλων ἡγεμόνων ἱερὸν ξίφος καὶ ἡγεμονικὸν πῖλον· καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶναι βέβαια μυσήριον· διότι ὁ υἱὸς τοῦ αἰωνίου Θεοῦ προσέλαβε τὴν ἡμετέραν φύσιν, διὰ νὰ διαλλάξῃ ταύτην πρὸς τὸν δημιουργόν

αὐτῆς, καὶ νὰ νικησῇ τὸν διάβολον, τὴν εὐρέτην τοῦ θανάτου, εἰς αὐτὴν ἐκείνην τὴν φύσιν, τῆς ὁποίας ἔγεινε κύριος. Ἡ νίκη δὲ αὐτῆ ἐμφαίνεται πρεπόντως διὰ τοῦ ξίφους, καὶ προσέτι σημαίνει τὸ παπικὸν τοῦτο ξίφος τὴν ὑπερτάτην κοσμικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν πάπαν, τὸν τοποτηρητὴν αὐτοῦ ἐπὶ γῆς, ὡς δηλοῦν οἱ λόγοι ἐκείνοι· “ ἔδωθή μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ “ ἐπὶ γῆς „, καὶ πάλιν “ καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμοῦ ἕως περάτων τῆς οἴκου μένης „(α). Ἡ δύναμις δὲ αὐτῆ σημαίνεται διὰ τοῦ μεταξίνου τῆς κεφαλῆς καλύμματος, τὸ ὁποῖον συνεθίζουσι οἱ πάπαι νὰ φορῶσι κατὰ τὴν νύκτα τῆς εορτῆς ἐκείνης.

Περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ πάπα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας.

Ὁ πάπας τῆς Ῥώμης δὲν προσκυνεῖ κανένα, μήτε ὑπεξανίσταται ἐνώπιόν τινος, μήτε κλίνει τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀφαιρεῖ ἀπ’ αὐτῆς τὸ κάλυμμα· μόνον ἐνώπιον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ αὐτοκράτορος, ἀφοῦ καθήμενος ὑποδεχθῆ αὐτὸν ἀσπασόμενον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐγείρεται ὀλίγον τι ὁπότε τὸν περιλαμβάνει εἰς τὰς ἀγκάλας, καὶ δίδει εἰς αὐτὸν τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης· τοῦτο δὲ κάμνει συνήθως καὶ εἰς ἄλλους μεγάλους βασιλεῖς· ὅλους ὅμως τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας καὶ ἀρχιερεῖς, ὁποῖαν δήποτε ἀξίαν ἂν ἔχωσιν, ὅτε προσέρχονται οὗτοι, διὰ νὰ τοῦ ἀσπασθῶσι τὸ σῶμα, ὑποδέχεται πάντοτε καθήμενος. Πλὴν ἀλλὰ συνεθίζουσι οἱ πάπαι πρὸς τοὺς καρδιναλίους καὶ ἄλλους ἐπισήμους ἡγεμόνας εἰς ἰδιαιτέρας συνεντεύξεις, ὅταν οὗτοι προσ-

(α) Ἀνάγνωθι τὸν ψαλμὸν οἶ· ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλήφθη οὗτος ὁ στίχος (8), καὶ εἰπέ ἔπειτα εὐσυνειδότως καὶ εἰλικρινῶς, ἂν ὁ ψαλμῶδὸς ὑπαίτιτται ἐνταῦθα τὸν πάπαν· μάλιστα εἰς τοὺς στίχ. 10, 11, 12, 14, 15, 17.

φέρωσι τὸ αὐτῶν σέβας, καὶ οἱ πάπαι δὲν φορῶσι τὰ ἀρχιερατικά, νὰ κλίνωσιν ὀλίγον τὴν κεφαλὴν, ὡς ἀνταποδίδοντες τρόπον τινὰ τὴν ὑπόκλισιν· τοῦτο δὲ κάμνουν ὄχι κατὰ χρέος, ἀλλὰ δι' εὐγένειαν ἡθους. (σελ. 113.)

Περὶ τῶν τιμῶν, τῶν ἀπονεμομένων εἰς
τὸν πάπαν.

Ὅλοι οἱ θνητοὶ, κατ' ἐξοχὴν οἱ χριστιανοὶ, ὁποῖαν δὴποτε ἀξίαν ἢ ὁποῖον δὴποτε βαθμὸν ἂν ἔχωσιν, ὀφείλουν, ἅμα προσιδόντες τὸν πάπαν, νὰ κλίνωσιν τρεῖς τὰ γόνατα, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος, τοῦ ὁποῖου ἐπέχει τὸν τόπον ἐπὶ τῆς γῆς, ν' ἀσπασθῶσι τὸν πόδα αὐτοῦ. Εἰς τὸν αὐτοκράτορα, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς μεγάλους ἡγεμόνας, καὶ πρέσβεις, συγχωρεῖται κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν ν' ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα καὶ τὸ στόμα, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους, μόνον τὸν πόδα αὐτοῦ. Οἱ καρδινάλιοι ὑποκλίνονται δις βαθεῖαν ὑπόκλισιν, καὶ εἰς τὸ τρίτον κλίνουν τὸ γόνυ, καὶ ἀσπάζονται τὸν πόδα, ὅταν ἱεροπρακτῆ. Οἱ καρδινάλιοι ἀσπάζονται τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, τὴν ὁποῖαν προτείνει ὑπὸ τὸν μανδύαν· οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἀρχιερεῖς, μόνον τὸ δεξιὸν γόνυ· οἱ αὐτοκράτορες, βασιλεῖς, καὶ μεγάλοι ἡγεμόνες εἰς πᾶσαν δὴποτε περιστάσιν, τὸν πόδα. Ὅταν δὲ ὁ πάπας διανέμη κηρία, ἢ βαιᾶ, οἱ μὲν καρδινάλιοι ἀσπάζονται τὴν χεῖρα καὶ τὸ γόνυ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, μόνον τὸ γόνυ· οἱ δὲ αὐτοκράτορες, βασιλεῖς, καὶ ἐπιφανεῖς ἡγεμόνες, τὴν χεῖρα καὶ τὸν πόδα. (σελ. 113.)

Ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης διαγραφῆς γίνεται δῆλον, ὁποῖαν ἐπισημότητα ἀπένεμεν ὁ πάπας τῆς Ῥώμης πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ ὄλους τοὺς ἡγεμόνας· ἂν δέ τις νομίξῃ, ὅτι ἡ Ῥώμη ἠλλάξε τώρα γνώμην, ἀπατᾶται! Roma mutat opera, nunquam consilium (ἡ Ῥώμη ἀλλάσσει τὰ ἔργα οὐδέποτε δὲ τὴν γνώμην). Τὸ μὲν πρὸς τοὺς καιροὺς πο-

λιτεύεσθαι, ἠκολούθησεν ἤδη πολλάκις καὶ πάντοτε· οὐδέποτε ὁμως ἀπέστη ἀπὸ τῶν σχεδίων αὐτῆς, οὐδ' ἀπρηγήθη τὴν φιλαρχίαν καὶ τὴν μωρὰν ταύτην ἰδέαν, γὰρ ἐξαπλώσῃ ἐφ' ὅλην τὴν κατοικουμένην γῆν τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν κοσμικὴν αὐτῆς ἐξουσίαν.

[Μετάφρασις ὑπὸ Κ. Κ.]